

УДК 342.9

[https://doi.org/10.52058/2786-6300-2026-3\(45\)-1492-1506](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2026-3(45)-1492-1506)

Ніщима Світлана Олексіївна доктор юридичних наук, професор, професор кафедри адміністративного та конституційного права Навчально-наукового інституту права, правоохоронної діяльності та психології Пенітенціарної академії України, м. Чернігів, <https://orcid.org/0000-0001-7424-7688>

ФУНКЦІОНАЛЬНА ПРИРОДА РОЗГЛЯДУ СУДАМИ СПРАВ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ В УКРАЇНІ

Анотація: Статтю присвячено з'ясуванню конституційної природи головної функції судової влади – правосуддя та розмежуванню цієї функції й інших видів юрисдикційної діяльності, що формально здійснюються судом. Вихідною позицією дослідження є теза про те, що за дослідницької передумови, яка полягає у отождненні будь-якої діяльності судді з ухвалення судових рішень з правосуддям, неможливо висунути та перевірити гіпотезу щодо правосудного характеру розгляду справ про адміністративні правопорушення. Між тим, повноваження з розгляду справ про адміністративні правопорушення виконують також органи публічної адміністрації, що саме по собі ставить під сумнів автоматичне віднесення цієї категорії проваджень до правосуддя.

Методологічну основу становлять формально-юридичний, системно-структурний, герменевтичний та порівняльно-правовий методи, доповнені аксіологічним аналізом категорії справедливості. Аргументація спирається на філософсько-правове розуміння справедливості (зокрема, у традиції Арістотеля), сучасні стандарти справедливого суду (ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод) та підходи національної правозастосовної практики щодо «конвенційно-автономного» кримінального характеру окремих адміністративно-деліктних проваджень.

Ключовим результатом є доведення того, що провадження у справах про адміністративні правопорушення за своєю правовою природою не зорієнтоване на відновлення природної справедливості як автономної мети, а ґрунтується передусім на вимозі суворого додержання законності та перевірці належності й допустимості доказів, зібраних у межах адміністративної процедури.

Обґрунтовано розмежування санкційної та каральної функцій: санкційна функція проявляється у застосуванні примусових заходів превентивно-виховного характеру та забезпеченні публічного порядку, тоді як каральна функція пов'язана з публічним осудом і відновленням справедливого балансу, що й становить зміст правосуддя у класичному розумінні. Звідси впливає

висновок про функціональну тотожність ролі суду та органів публічної адміністрації у справах про адміністративні правопорушення: попри різний інституційний статус вони реалізують насамперед санкційну, а не правосудну місію. Практичне значення результатів полягає у формуванні підґрунтя для подальшого доктринального перегляду меж судової компетенції та критичної оцінки доцільності збереження за судами повноважень, які за своєю суттю належать до сфери публічного адміністрування.

Ключові слова: функції, правосуддя, адміністративні правопорушення, адміністративна відповідальність, Кодекс України про адміністративні правопорушення, адміністративно-деліктне право, суддя, судовий процес, органи публічної адміністрації, санкції.

Nishchymna Svitlana Oleksiivna Doctor of Law, Professor, Professor of the Department of Administrative and Constitutional Law, Educational and Scientific Institute of Law, Law Enforcement and Psychology, Penitentiary Academy of Ukraine Chernihiv, <https://orcid.org/0000-0001-7424-7688>

FUNCTIONAL NATURE OF COURTS' CONSIDERATION OF ADMINISTRATIVE OFFENCE CASES IN UKRAINE

Abstract: This article aims to clarify the constitutional nature of the core function of the judiciary—justice—and to distinguish this function from other forms of jurisdictional activity that are formally exercised by courts. The starting point of the study is the thesis that, if one adopts the research premise equating any judicial activity resulting in the issuance of court decisions with the administration of justice, it becomes impossible to formulate and test a hypothesis as to whether the consideration of administrative offence cases constitutes justice in its proper sense. Meanwhile, the authority to consider administrative offence cases is also vested in public administration bodies, which in itself casts doubt on the automatic classification of this category of proceedings as the administration of justice.

The methodological framework comprises the formal-legal, systemic-structural, hermeneutic, and comparative-law methods, complemented by an axiological analysis of the concept of justice. The argumentation relies on the philosophical and legal understanding of justice (in particular, in the Aristotelian tradition), contemporary fair-trial standards (Article 6 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms), and approaches developed in national law-enforcement practice regarding the «Convention-autonomous» criminal character of certain administrative-delict proceedings.

The key finding is that, by its legal nature, administrative offence proceedings are not oriented toward restoring natural justice as an autonomous objective; rather,

they are primarily grounded in the requirement of strict legality and in the verification of the relevance, admissibility, and reliability of evidence collected within the administrative procedure. The article substantiates a distinction between sanctioning and punitive functions: the sanctioning function manifests itself through the application of coercive measures of a preventive and educational nature and the safeguarding of public order, whereas the punitive function is linked to public censure and the restoration of a fair balance, which constitutes the substance of justice in the classical sense. From this, the article concludes that the roles of courts and public administration bodies in administrative offence cases are functionally equivalent: despite their differing institutional status, they primarily carry out a sanctioning rather than a justice-oriented mission. The practical significance of these results lies in providing a foundation for further doctrinal reconsideration of the boundaries of judicial competence and for a critical assessment of the expediency of retaining, within courts' jurisdiction, powers that in their essence belong to the sphere of public administration.

Keywords: functions; justice; administrative offences; administrative liability; Code of Ukraine on Administrative Offences; administrative-delict law; judge; judicial process; public administration bodies; sanctions.

Постановка проблеми. У сучасній українській правовій доктрині питання про функціональну природу діяльності суду при розгляді справ про адміністративні правопорушення залишається концептуально невирішеним. Попри конституційне закріплення судової влади як окремої гілки державної влади, основним призначенням якої є здійснення правосуддя, чинне законодавство покладає на суд також повноваження з розгляду значного масиву справ, які за своєю суттю тяжіють не до класичного правосуддя, а до адміністративно-юрисдикційної діяльності держави. Така законодавча модель породжує доктринальну невизначеність: будь-яка діяльність суду з розгляду справ формально сприймається як правосуддя, хоча змістовно не кожне юрисдикційне повноваження суду відповідає його конституційній природі.

Особливо гостро ця проблема проявляється у провадженні у справах про адміністративні правопорушення, де аналогічні за суттю повноваження здійснюють не лише суди, а й поліцейські, органи місцевого самоврядування та інші суб'єкти публічної адміністрації. За таких умов виникає обґрунтований сумнів у тому, що сама лише інституційна належність органу до судової влади автоматично трансформує відповідну діяльність у правосуддя. Відсутність чітких сутнісних критеріїв відмежування правосуддя від інших видів юрисдикційної діяльності призводить до змішування каральної, санкційної, контрольної та процедурно-перевірочної функцій, що ускладнює як теоретичне осмислення природи судової влади, так і подальше реформування адміністративно-деліктного законодавства.

У зв'язку з цим постає необхідність переосмислення функції правосуддя не через формальний критерій участі суду у розгляді певної категорії справ, а через її змістовні ознаки – насамперед зв'язок із відновленням справедливості, наявністю повноцінної процесуальної форми, суддівського розсуду та карального елементу як прояву державного осуду. Саме такий підхід дає змогу з'ясувати, чи є розгляд справ про адміністративні правопорушення реалізацією правосуддя, чи йдеться про особливу адміністративно-юрисдикційну компетенцію, лише формально делеговану суду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові джерела, дотичні до предмета цього дослідження, умовно поділяються на кілька напрямів: загальнотеоретичні праці про правосуддя як функцію судової влади (В. Комзюк, Є. Дояр), дослідження справедливості та суддівського розсуду як змістовних ознак правосуддя (Л. Байрачна, Т. Боднар, Р. Римарчук, В. Бігун), праці про справедливість як мету й завдання кримінального провадження (О. Бойко), а також роботи, присвячені місцю адміністративно-деліктного права в системі адміністративного права та природі провадження у справах про адміністративні правопорушення (Н. Павловська, О. Миколенко, О. Панасюк, В. Корольова, О. Дронь). Окреме значення для цього дослідження має підхід О. Шашкевича, який вводить термінологію санкційної функції. Водночас, попри наявність наукових напрацювань щодо правосуддя, справедливості, судового розсуду та адміністративно-деліктної природи відповідних проваджень, у сучасній доктрині відсутнє цілісне дослідження, у якому розгляд судом справ про адміністративні правопорушення був би прямо проаналізований крізь призму відмежування правосуддя від адміністративно-юрисдикційної діяльності, що й зумовлює актуальність цієї статті.

Метою статті є дослідження правової природи діяльності суду при розгляді справ про адміністративні правопорушення шляхом відмежування правосуддя як конституційно визначеної функції судової влади від адміністративно-юрисдикційної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Судова влада в Україні є окремою гілкою влади, а відтак наділена специфічними функціями, притаманними лише їй.

Преамбулою Коментаря до Кодексу суддівської етики, затвердженого Радою суддів України, визначено, що правосуддя – це особлива функція судової гілки влади, яка здійснюється судами шляхом розгляду і вирішення на основі закону цивільних, адміністративних і господарських справ з метою захисту прав та законних інтересів як окремих громадян, так і підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань; розгляду кримінальних справ із застосуванням встановлених законом карних заходів щодо осіб, які визнані винними у вчиненні злочину, або виправданні невинних, а також у формі конституційного судочинства [1, с. 11].

У правовій, демократичній державі цивілізоване вирішення правових спорів покладається насамперед на професійних суддів, які, діючи незалежно, об'єктивно та безсторонньо, реалізують функцію правосуддя відповідно до принципу верховенства права, чинного законодавства та власних переконань правового характеру [2, 25].

Є. Дояр, дослідивши питання функцій судового правозастосування на основі багатьох сучасних наукових поглядів, визначився, що більшість функцій, які у наукових джерелах окреслюють як «функції права», мають прояв, а, відтак, – можуть бути одночасно визнані й функціями судового правозастосування, яке здійснюється у порядку адміністративного судочинства та судочинства у справах про адміністративні правопорушення (ті справи, розгляд яких віднесено до компетенції суду).

Серед таких функцій автор виокремив інформативну, орієнтирну (спрямовуючу), превентивну, виховну та комунікативну. Критерієм, у межах якого всі вони поєднуються, є вплив правозастосовчого акту суду як результату його правозастосовчої діяльності на поведінку членів суспільства. За критерієм «характер впливу» автор виокремив такі функції судового правозастосування, як статична, динамічна та запобіжна, зазначивши, що установча функція не характерна для судового правозастосування в порядку адміністративного судочинства та в порядку розгляду судом справ про адміністративні правопорушення, хоча може мати місце в окремих інших формах судочинства, наприклад – цивільного [3, с. 346].

Як бачимо, сучасна правова наука приписує судовому правозастосуванню багатоаспектний функціонал, що само по собі сприяє ототожненню функцій суду з іншими гілками влади, однак, розглядаючи функцію судової влади в конституційному аспекті варто вказати, що вона не зводиться до будь-якого владного вирішення юридично значущих питань, а має чітко визначене конституційне призначення – здійснення правосуддя як виключної форми реалізації судової влади.

Так В. Комзюк визначила, що правосуддя не можна ототожнювати з судоустроєм, судочинством, правовим статусом суддів і інших суб'єктів, його також не слід називати системою, сферою тощо, а слід акцентувати на тому, що це державна діяльність, функція судової влади, яка здійснюється судами системи судоустрою у різних формах судочинства. Виходячи з цього, автор запропонувала нормативне визначення: «правосуддя – це вид державної діяльності, механізм реалізації судової влади, її основна функція, що полягає у розгляді і вирішенні в судових засіданнях судових справ, що здійснюється судами у формі цивільного, кримінального, адміністративного та господарського судочинства з дотриманням встановленої законом процесуальної форми та принципів» [4, с. 91].

За подібних тез видається логічним, що усі повноваження, які здійснює суд з розгляду справ та проваджень є правосуддям. Однак, як суд, так і органи місцевого самоврядування, а також поліцейські та інші суб'єкти владних повноважень розглядають справи про адміністративні правопорушення. Водночас, нам не відома наукова думка, яка б спиралася на твердження про здійснення будь-якими органами публічної адміністрації правосуддя. Саме тому вбачається методологічно доцільним відійти від формального підходу та досліджувати цю функцію крізь призму її сутнісних ознак, які дадуть змогу відмежувати правосуддя від інших видів юрисдикційної діяльності, штучно віднесених до компетенції суду.

У своїй праці «Нікомахова етика», на наш погляд, Арістотель досить влучно охарактеризував сутність правосуддя через категорію справедливості, зазначивши, що справедливість у взаєминах між людьми є певним видом рівності, а несправедливість – певним видом нерівності, хоча й не відповідно до того виду пропорції, а відповідно до арифметичної пропорції. Адже немає жодної різниці, чи доброчесна людина ошукала погану, чи погана – доброчесну, так само як і те, чи доброчесна, чи погана людина вчинила перелюб; закон зважає лише на відмінну ознаку заподіяної шкоди і розглядає сторони як рівні: одна з них чинить неправомірно, а інша зазнає неправомірного впливу; одна завдає шкоди, а інша її зазнає. Отже, оскільки цей вид несправедливості становить нерівність, суддя намагається її зрівноважити. Так само і в разі, коли один завдав рани, а інший її дістав, або коли один убив, а інший був убитий, дія і страждання розподілені нерівномірно; проте суддя прагне відновити рівність за допомогою покарання, віднімаючи щось від виграшу того, хто вчинив посягання. Отже, рівне є середнім між більшим і меншим, тоді як виграш і втрата є, відповідно, більшим і меншим у протилежних значеннях: більша міра блага і менша міра зла є виграшем, а протилежне – втратою. Між ними знаходиться середнє, яке, як ми вже зазначали, ми й називаємо справедливим; відповідно, виправна справедливість є серединою між втратою і виграшем. Саме тому, коли між людьми виникає спір, вони звертаються до судді; а звернутися до судді – означає звернутися до справедливості, оскільки природа судді полягає в тому, щоб бути певною мірою живим уособленням справедливості. Саме тому й шукають суддю як посередника, а в деяких державах суддів навіть називають посередниками, виходячи з припущення, що, знайшовши середнє, вони знайдуть і справедливе [5].

Для середньовічних коментаторів справедливість, виведена з природних законів буття, була методом поділу норм права на ті, що підлягають і не підлягають застосуванню. При цьому догматичне розуміння джерел римського права не дозволяло застосовувати критерії справедливості для вдосконалення і пристосування норм римського права до нових умов [6, с. 40].

Категорія справедливості знайшла своє відображення у сучасності через декларацію статтею 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод права на справедливий суд. Зокрема, кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення [7].

Варто звернути увагу і на те, що етимологію слова «правосуддя» досліджував свого часу В. Бігун, встановивши, що цей термін був запозичений з церковнослов'янської мови та утворений за допомогою прикметника «правий, правильний, справедливий» [8, с. 31].

Можемо підсумувати, що судова влада наділена унікальною функцією правосуддя, що полягає у відновленні природної справедливості. Крилатий вислів: «Закон не завжди справедливий, а справедливість не завжди законна», що приписують авторству Б. Франкліна, додатково зміщує акцент саме на природну характеристику справедливості, а не її позитивно-правову форму.

Досить влучно, на наш погляд, Л. Байрачна та Т. Боднар зауважили, що кожен чекає від суду справедливого рішення, отже, і розсуд суду має бути справедливим. Не можна не погодитися з тим, що суддівський розсуд може бути представлений у вигляді форми вираження правосвідомості та принципу судочинства, які, у свою чергу, мають відповідати фундаментальним правовим та моральним цінностям. Суддівський розсуд також слід розуміти як спосіб заповнення прогалин у праві, недоліків у законодавстві, як юридичний факт, що породжує, змінює і припиняє права та обов'язки, і як міжгалузевий інститут права, який спрямований на вчинення правосуддя. Не можна забувати про юридико-технічну недосконалість законодавства – ідеальних правових актів немає і не може існувати. Звичайно, юриспруденція прагне уніфікації використовуваної термінології, але в умовах її постійного розширення та динамічного розвитку суспільства повна уніфікація всієї «юридичної мови» недосяжна. Тому тлумачення права, як і тлумачення будь-якого тексту, передбачає істотну роль розсуду для ефективної реалізації принципу справедливого судочинства [9, с. 25].

Подібну позицію висловила Р. Римарчук, зазначивши, що судовий розсуд є загальновизнаним елементом правозастосовної системи. Його застосовують завжди, коли є прогалини і колізії в законодавстві, в тому числі в рамках аналогії законодавства і права. Саме ця обставина виключає будь-які підстави для абсолютизації нормативізму, позитивізму, стабільності закону і визнання верховенства законодавства над правом [10, с. 188].

Важливим для нашого дослідження є теза О. Бойка про те, що справедливість кримінального провадження є як його метою, так і завданням.

Справедливість є тим орієнтиром (метою), задля досягнення якого розпочинається кримінальне провадження (щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений). У той же час, завданням кримінального провадження є дотримання справедливої процедури (щоб жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура) [11, с. 80]. Фактично, автор акцентує увагу на справедливій процедурі (процесуальна справедливість) та справедливому покаранні (матеріальна справедливість) у кримінальному правосудді.

Велика Палата Верховного Суду у 2021 році зазначила, що завершальним етапом адміністративного розслідування при провадженні у справах про адміністративні правопорушення є направлення протоколу і всіх матеріалів розслідування на розгляд органу (посадовій особі), уповноваженому розглядати відповідну категорію справ про адміністративні правопорушення. Особі має бути забезпечено можливість реалізувати гарантовані статтею 6 Конвенції права на захист цивільного права (у широкому тлумаченні цього поняття, яке застосовується ЄСПЛ), а також під час розгляду справи щодо висунутого проти неї обвинувачення з точки зору Конвенції (зокрема, у тих випадках, коли це правопорушення спричинило для особи покарання, яке за своїм характером і за ступенем суворості належить, як правило, до «кримінальної» сфери) [12].

Однак станом на сьогодні деякі наукові думки спрямовуються на зміст адміністративного правопорушення в контексті адміністративного права і адміністративної процедури, а не кримінального права і адміністративного розслідування.

Зокрема Н. Павловська наголосила, що у контексті вивчення адміністративного законодавства України вже сформовано та вдосконалено дефініцію «адміністративно-деліктне право» як сукупність норм, що регулюють відносини, що виникають у зв'язку зі скоєнням адміністративного правопорушення (делікту). Норми адміністративно-деліктного права виконують функцію охорони правопорядку, прав і свобод громадян. До сфери його правового регулювання належать, з одного боку, відносини, пов'язані з поведінкою суб'єктів адміністративного права, а з іншого – діяльність компетентних органів щодо припинення та розслідування діянь юрисдикційного розгляду справ про адміністративні правопорушення (делікти). У цьому сенсі виноситься авторське обґрунтування про розвиток самостійної підгалузі адміністративного права та адміністративного процесу у вигляді адміністративно-деліктного права та адміністративно-деліктного процесу, предметом якого є адміністративні правовідносини, що пов'язані з розглядом та відкриттям провадження з адміністративних правопорушень (деліктів) [13, с. 60].

О. Миколенко, навпаки, зауважила, що термінологія адміністративно-деліктного права довгий час залишалась нерозвинутою (наприклад, через потужний вплив категоріального апарату кримінального права, через штучне виділення цього правового інституту в системі адміністративного права, через несерйозне відношення адміністративістів до категоріального апарату адміністративно-деліктного права, тощо) [14, с. 124]. Автор висловила сподівання, що адміністративно-деліктне право збережеться в майбутньому в адміністративному праві як один із важливих його правових інститутів, адже останнім часом, на думку науковця, у науковому середовищі та політичних колах України виникли тенденції щодо приєднання адміністративно-деліктного права до кримінального права України [14, с. 146].

О. Панасюк у своїй праці звернула увагу на те, що чинний КУпАП все частіше передбачає судовий порядок реалізації адміністративної відповідальності, хоча саме адміністративна процедура є її головною системоутворюючою ознакою [15, с. 3]. Таким чином, автор підкреслила негативну тенденцію сучасного законодавця покладати на суд все більше повноважень з розгляду справ про адміністративні правопорушення.

Розділяючи структурно систему адміністративного права на дві групи, першою з яких є адміністративно-правові відносини у сфері державного управління господарсько-економічною, соціально-культурною та адміністративно-політичною сферою, В. Корольова та О. Дронь вказали, що інша група адміністративно-правових відносин виникає під час вирішення конфліктів у сфері державного управління у процесі забезпечення органами державного управління громадського порядку, громадської безпеки. Ці відносини виникають з урахуванням деліктів. Делікт в адміністративному праві можна визначити як навмисне винну дію (бездіяльність), вчинене суб'єктом адміністративного правовідносини, що порушує норми адміністративного права і що тягне за собою адміністративну відповідальність. Адміністративний делікт є складною системою зв'язків між органами державного управління (або його законним і повноважним представником) і керованими суб'єктами. Один з них – керуючий – своєю поведінкою здійснює управлінську волю держави, а інший (його в літературі називають адміністративним деліктним) своїми діями чи бездіяльністю суперечить здійсненню цієї волі. Між ними виникають інформаційні, організаційні чи правозастосовні зв'язки, що регулюють поведінку сторін. Норми адміністративного права регулюють ці зв'язки, формують особливу групу адміністративних правовідносин – адміністративно-деліктні правовідносини [16, с. 105].

Зазначена позиція, на наш погляд, відображає дуже вдалу тезу про місце адміністративних деліктів в системі права як окремого сегмента адміністративного права, оскільки стверджує, що матеріальна природа адміністративного

делікту зумовлена не кримінально-каральною сутністю, а адміністративно-регулятивною логікою. Ця логіка полягає у забезпеченні державою належного функціонування публічного управління. За порушення владно-управлінських вказівок держава накладає адміністративні стягнення. Звідси випливає, що й розгляд справ про адміністративні правопорушення за своєю суттю тяжіє не до здійснення правосуддя у класичному значенні, а до реалізації спеціальної адміністративно-юрисдикційної функції держави, навіть якщо формально така компетенція покладена на суд.

У контексті ж процесуальної та матеріальної справедливості як категорії правосуддя зазначимо, що на відміну від кримінального провадження провадження у справах про адміністративні правопорушення не зорієнтоване на досягнення природної справедливості як самостійної цінності. Це чітко впливає зі статті 7 КУпАП: провадження в справах про адміністративні правопорушення здійснюється на основі суворого додержання законності [17].

Відповідно, суд, розглядаючи такі справи, функціонально реалізує не класичне правосуддя, а спеціально делеговану адміністративно-юрисдикційну компетенцію держави.

Безліч проаналізованих нами судових справ засвідчує, що при розгляді справ про адміністративні правопорушення суд упорядковує зібрані суб'єктом владних повноважень докази порушення особою встановлених державою правил поведінки у суспільстві шляхом дослідження питання дотримання при збиранні таких доказів адміністративної процедури. Наприклад, Дніпровський апеляційний суд, розглядаючи справу за ч. 1 ст. 130 КУпАП, зазначив наступне: з огляду на те, що в розумінні Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод дана категорія справ про адміністративне правопорушення, виходячи із суворості та мети санкції статті, є кримінальним провадженням, то працівникам поліції слід було більш відповідально, а не формально та поспіхом, підійти до проведення адміністративної процедури та збору доказів у цій справі для дотримання стандарту доказування доведеності вини «поза розумним сумнівом» [18].

Як бачимо, невизначеність місця адміністративно-деліктного права в системі права призводить до того, що суди варіюють від оцінки допустимості доказів (застосовуючи наслідки їх збирання саме за адміністративною процедурою) до ототожнення конвенційно-автономного визнання окремої справи про адміністративне правопорушення «кримінальною» у національному процесуальному сенсі, хоча таке визнання лише поширює на адміністративне провадження додаткові гарантії, але не трансформує його із адміністративно-деліктної процедури у кримінальне судочинство.

При цьому, варто приділити увагу терміну «санкційна функція» та відокремити його від функції каральної.

Цей термін вдало, на наш погляд, використано О. Шашкевичем як функцію контролерів при здійсненні фінансового контролю. Автор охарактеризував цю функцію застосуванням до винних у скоєнні порушень фінансової дисципліни посадових та матеріально-відповідальних осіб заходів фінансового та адміністративного впливу [19, с. 169]. Також такий термін було використано в окремій думці суддів Великої Палати Верховного Суду від 18.03.2020 в контексті питання відповідальності за затримку розрахунку при звільненні та зауважено, що правова природа відшкодування за затримку розрахунку при звільненні здійснює функцію гарантування прав найманих працівників, а не санкційну функцію за невиконання стороною своїх зобов'язань [20].

Важливо розрізняти примусові заходи санкційного характеру та покарання. Статтею 23 КУпАП прямо визначено мету адміністративного стягнення: виховання та запобігання. Натомість, кримінальне покарання носить засуджувальний (осудний) характер. З цього випливає, що санкційна і каральна функції не є тотожними, а можуть співіснувати окремо в контексті мети адміністративного чи кримінального стягнення. Таким чином, можна зробити висновок, що при розгляді справ про адміністративні правопорушення суд та орган публічної адміністрації виконують санкційну функцію, в той час як при розгляді кримінальних справ суд виконує як санкційну, так і каральну функції. І вже каральна функція, як елемент справедливості, є правосуддям.

Така позиція цілком узгоджується з вищезгаданою преамбулою Коментаря до Кодексу суддівської етики: правосуддя здійснюється шляхом розгляду і вирішення цивільних, адміністративних і господарських справ; розгляду кримінальних справ із застосуванням карних заходів. У преамбулі про правосуддя при розгляді справ про адміністративні правопорушення не йдеться.

Висновки. Проведене дослідження дає підстави для висновку, що ототожнення будь-якої діяльності суду з правосуддям є помилковим. Сам факт розгляду справи судом ще не означає, що відповідна діяльність за своєю природою становить здійснення правосуддя. Вирішальним є не суб'єктний, а функціонально-змістовний критерій: правосуддя як специфічна форма реалізації судової влади пов'язане не лише з владним вирішенням юридичного конфлікту, а з відновленням справедливості як самостійної правової цінності, що включає як справедливу процедуру, так і справедливий результат.

Обґрунтовано, що в класичному розумінні правосуддя найбільш повно проявляється там, де суд не лише застосовує норму, а й здійснює оцінку діяння крізь призму справедливості. Установлено, що провадження у справах про адміністративні правопорушення за своєю правовою природою не зорієнтоване на досягнення природної справедливості як автономної мети. Його конструкція ґрунтується передусім на вимозі суворого дотримання законності та перевірці достатності зібраних доказів.

Наголошено, що санкційна функція, яка реалізується при розгляді справ про адміністративні правопорушення, не повинна змішуватися з каральною функцією. Якщо санкційна функція спрямована на забезпечення дотримання встановленого публічного порядку, реагування на порушення управлінських приписів і застосування примусових заходів превентивно-виховного характеру, то каральна функція пов'язана з публічним осудом, відновленням справедливого балансу та власне здійсненням правосуддя. Саме тому у справах про адміністративні правопорушення суд і органи публічної адміністрації, попри різний інституційний статус, у функціональному сенсі виконують одну й ту саму санкційну, а не правосудну місію.

Звідси випливає потреба в подальшому доктринальному відмежуванні правосуддя від адміністративно-юрисдикційної діяльності, санкційної функції від каральної, а також у критичному перегляді доцільності збереження за судами тих повноважень, які за своєю суттю належать до сфери публічного адміністрування, а не до здійснення правосуддя.

Література:

1. Коментар до Кодексу суддівської етики : Коментар. Київ : Рада суддів України, 2016. 142 с. URL: <https://rsu.gov.ua/uploads/article/komentar-kodeksusuddivskoietiki-edd47ed191.pdf> (дата звернення: 26.02.2026).
2. Дурач О. А. Організаційно-правові засади діяльності судів загальної юрисдикції України в умовах воєнного стану : дис. ... д-ра філософії в галузі права : 081. Київ, 2025. 325 с. URL: https://ippi.org.ua/sites/default/files/disertaciya_durach_18.09.25.pdf (дата звернення: 25.02.2026).
3. Дояр Є. В. Функції судового правозастосування: адміністративно-правовий аспект. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». 2024. № 4. С. 341–347. URL: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.04.54> (дата звернення: 01.03.2026).
4. Комзюк В. Т. Щодо нормативного визначення поняття і сутності правосуддя. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». 2023. № 1. С. 88–92. URL: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.01.14> (дата звернення: 01.03.2026).
5. Aristotle. The Nicomachean Ethics of Aristotle. Translated by W. D. Ross. London: Oxford University Press, 1925. URL: <https://classics.mit.edu/Aristotle/nicomachaen.5.v.html> (дата звернення: 01.03.2026).
6. Завальнюк І. Генеза філософсько-правового феномена справедливості судового розгляду в конституційному праві. Юридичний вісник. 2021. № 2. С. 36–46. URL: https://yurvisnyk.in.ua/v2_2021/2_2021.pdf#page=36 (дата звернення: 18.02.2026).
7. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : Конвенція Ради Європи від 04.11.1950: станом на 1 серп. 2021 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 01.03.2026).
8. Бігун В. С. Філософія правосуддя: ідея та здійснення : монографія / В. С. Бігун. Київ, 2011. 303 с. (Бібліотека Міжнародного часопису «Проблеми філософії права»). URL: <https://lnk.ua/fkaGIml49> (дата звернення: 26.02.2026).

9. Байрачна Л. К., Бондар Т. І. Суддівський розсуд як інструмент забезпечення справедливості судочинства // Прикарпатський юридичний вісник. 2021. № 6 (41). С. 22–27. URL: https://pjuv.nuoua.od.ua/v6_2021/6_2021.pdf (дата звернення: 03.03.2026).

10. Римарчук Р. М. Судовий розсуд як елемент правозастосовної системи // Юридичний науковий електронний журнал. 2022. № 9. С. 188–190. URL: https://lsej.org.ua/9_2022/45.pdf (дата звернення: 03.03.2026).

11. Бойко О. В. Право на справедливий судовий розгляд у кримінальному судочинстві України : дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право». Київ: Національна академія внутрішніх справ, 2021. 270 с. URL: <https://elar.navs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/3edae71b-402a-4705-8e3a-47ab489a77f0/content> (дата звернення: 03.03.2026).

12. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 11.02.2021 у справі № 11-1219cap19. URL: <https://iplex.com.ua/doc.php?regnum=95509416> (дата звернення: 03.03.2026).

13. Павловська Н. В. Правова природа адміністративно-деліктних процесуальних відносин // Актуальні проблеми правознавства. 2022. № 2. С. 57–61. URL: <https://appj.wunu.edu.ua/index.php/appj/article/view/1380> (дата звернення: 03.03.2026).

14. Миколенко О. М. Адміністративно-деліктне право України (сучасний стан та перспективи розвитку) / О. М. Миколенко // Дослідження механізму реалізації прав і свобод людини та громадянина в публічному і приватному праві : кол. монографія / М. А. Баламуш, Н. В. Льєва, О. М. Миколенко [та ін.] ; за заг. ред. О. В. Гаран, О. І. Миколенко. Одеса : Фенікс, 2023. Розд. 4. С. 117–160. URL: <https://dspace.onu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/56d0c965-ebbc-421e-b1ea-61436592d245/content> (дата звернення: 03.03.2026).

15. Панасюк О. В. Адміністративно-деліктне право України: теоретичні питання розвитку та реформування : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Дніпро, 2021. 34 с.

16. Корольова В. В., Дронь О. І. Система адміністративного права України. Legal Bulletin. 2025. С. 101–109. URL: <https://doi.org/10.31732/2708-339x-2025-15-a14> (дата звернення: 03.03.2026).

17. Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 1 - 212-24) : Кодекс України від 07.12.1984 № 8073-X: станом на 11 груд. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 03.03.2026).

18. Постанова Дніпровського апеляційного суду від 09.06.2025 у справі № 175/16040/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128019996> (дата звернення: 02.03.2026).

19. Шашкевич О. Л. Суспільний фінансовий контроль: еkleктика теоретичних підходів // Український журнал прикладної економіки. 2018. Т. 3, № 4. С. 162–174. URL: <https://lnk.ua/aTuqhUvkC> (дата звернення: 02.03.2026).

20. Окрема ухвала Великої Палати Верховного Суду від 18.03.2020 у справі № 711/4010/13-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89872664> (дата звернення: 04.03.2026).

References.

1. Rada suddiv Ukrainy. (2016). *Komentar do Kodeksu suddivskoi etyky* [Commentary to the Code of Judicial Ethics]. Kyiv: Rada suddiv Ukrainy. Retrieved from <https://rsu.gov.ua/uploads/article/komentar-kodeksusuddivskoietiki-edd47ed191.pdf> [in Ukrainian].

2. Durach, O. A. (2025). *Orhanizatsiino-pravovi zasady diialnosti sudiv zahalnoi yurysdyksii Ukrainy v umovakh voiennoho stanu* [Organizational and legal foundations of the activity of courts

of general jurisdiction of Ukraine under martial law]. PhD thesis in Law (081). Kyiv. Retrieved from https://ippi.org.ua/sites/default/files/disertaciya_durach_18.09.25.pdf [in Ukrainian].

3. Doiar, Ye. V. (2024). Funktsii sudovoho pravozastosuvannia: administratyvno-pravovyi aspekt [Functions of judicial law enforcement: the administrative-law aspect]. *Analitichno-porivnialne pravoznavstvo*, (4), 341–347. Retrieved from <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.04.54> [in Ukrainian].

4. Komziuk, V. T. (2023). Shchodo normatyvnoho vyznachennia poniattia i sutnosti pravosuddia [On the normative definition of the concept and essence of justice]. *Analitichno-porivnialne pravoznavstvo*, (1), 88–92. Retrieved from <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.01.14> [in Ukrainian].

5. Aristotle. (1925). *The Nicomachean Ethics of Aristotle* (W. D. Ross, Trans.). London: Oxford University Press. Retrieved from <https://classics.mit.edu/Aristotle/nicomachaen.5.v.html> [in English].

6. Zavalniuk, I. (2021). Geneza filosofsko-pravovoho fenomena spravedlyvosti sudovoho rozghliadu v konstytutsiinomu pravi [Genesis of the philosophical-and-legal phenomenon of the fairness of judicial proceedings in constitutional law]. *Yurydychnyi visnyk*, (2), 36–46. Retrieved from https://yurvisnyk.in.ua/v2_2021/2_2021.pdf#page=36 [in Ukrainian].

7. Rada Yevropy. (1950, November 4; as of August 1, 2021). *Konventsiiia pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod* [Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms]. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text [in Ukrainian].

8. Bihun, V. S. (2011). *Filosofiia pravosuddia: ideia ta zdiisnennia* [Philosophy of justice: the idea and its implementation]. Monograph. Kyiv. Retrieved from <https://lnk.ua/fkaGImL49> [in Ukrainian].

9. Bairachna, L. K., & Bondar, T. I. (2021). Suddivskyi rozsud yak instrument zabezpechennia spravedlyvosti sudochynstva [Judicial discretion as an instrument for ensuring the fairness of judicial proceedings]. *Prykarpatskyi yurydychnyi visnyk*, (6(41)), 22–27. Retrieved from https://pjbv.nuoua.od.ua/v6_2021/6_2021.pdf [in Ukrainian].

10. Rymarchuk, R. M. (2022). Sudovyi rozsud yak element pravozastosovnoi systemy [Judicial discretion as an element of the law-enforcement system]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*, (9), 188–190. Retrieved from https://lsej.org.ua/9_2022/45.pdf [in Ukrainian].

11. Boiko, O. V. (2021). *Pravo na spravedlyvyi sudovyi rozghliad u kryminalnomu sudochynstvi Ukrainy* [The right to a fair trial in the criminal proceedings of Ukraine]. PhD thesis in Law (081). Kyiv: Natsionalna akademiia vnutrishnikh sprav. Retrieved from <https://elar.navs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/3edae71b-402a-4705-8e3a-47ab489a77f0/content> [in Ukrainian].

12. Velyka Palata Verkhovnoho Sudu. (2021, February 11). Postanova u spravi No. 11-1219sap19 [Judgment in case No. 11-1219sap19]. Retrieved from <https://iplex.com.ua/doc.php?regnum=95509416> [in Ukrainian].

13. Pavlovska, N. V. (2022). Pravova pryroda administratyvno-deliktnykh protsesualnykh vidnosyn [Legal nature of administrative-delict procedural relations]. *Aktualni problemy pravoznavstva*, (2), 57–61. Retrieved from <https://appj.wunu.edu.ua/index.php/appj/article/view/1380> [in Ukrainian].

14. Mykolenko, O. M. (2023). Administratyvno-delik tne pravo Ukrainy (suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku) [Administrative-delict law of Ukraine (current state and prospects of development)]. In O. V. Haran & O. I. Mykolenko (Eds.), *Doslidzhennia mekhanizmu realizatsii prav i svobod liudyny ta hromadianyna v publichnomu i pryvatnomu pravi* [Research on the mechanism

of realization of human and civil rights and freedoms in public and private law] (Chapter 4, pp. 117–160). Odesa: Feniks. Retrieved from <https://dspace.onu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/56d0c965-ebbc-421e-b1ea-61436592d245/content> [in Ukrainian].

15. Panasiuk, O. V. (2021). *Administratyvno-delik tne pravo Ukrainy: teoretychni pytannia rozvytku ta reformuvannia* [Administrative-delict law of Ukraine: theoretical issues of development and reform]. Extended abstract of Doctor of Law dissertation (12.00.07). Dnipro [in Ukrainian].

16. Korolova, V. V., & Dron, O. I. (2025). Systema administratyvnoho prava Ukrainy [System of administrative law of Ukraine]. *Legal Bulletin*, 101–109. Retrieved from <https://doi.org/10.31732/2708-339x-2025-15-a14> [in Ukrainian].

17. Verkhovna Rada Ukrainy. (1984, December 7; as of December 11, 2025). *Kodeks Ukrainy pro administratyvni pravoporushennia (statti 1–212-24)* [Code of Ukraine on Administrative Offences (Articles 1–212-24)]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> [in Ukrainian].

18. Dniprovskyi apeliatsiynyi sud. (2025, June 9). Postanova u spravi No. 175/16040/24 [Decision in case No. 175/16040/24]. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128019996> [in Ukrainian].

19. Shashkevych, O. L. (2018). Suspilnyi finansovyi kontrol: eklektyka teoretychnykh pidkhodiv [Public financial control: eclecticism of theoretical approaches]. *Ukrainskyi zhurnal prykladnoi ekonomiky*, 3(4), 162–174. Retrieved from <https://lnk.ua/aTuqhUvkC> [in Ukrainian].

20. Velyka Palata Verkhovnoho Sudu. (2020, March 18). Okrema ukhvala u spravi No. 711/4010/13-ts [Separate ruling in case No. 711/4010/13-ts]. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89872664> [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 25.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 11.03.2026